Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Lausunto

13/10/2024 JHL/LA/103/2024

HE 132/2024 vp

JHL RY:N LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI SOSIAALIHUOLLON AMMATTIHENKILÖISTÄ ANNETUN LAIN 12 JA 16 §:N MUUTTAMISESTA

JHL:N LAUSUNTO

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

- Pidämme erittäin tärkeänä vastata sote-henkilöstön ja erityisesti sosiaalityöntekijöiden vajeeseen, mutta emme kannata esitystä emmekä pidä sitä toimivana tapana vastata henkilöstötarpeeseen.
- Kannatamme sitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden mahdollisuutta keskittyä omaa osaamista vastaavaan työhön vahvistetaan. Samoin kannatamme henkilöstön työnjaon selkeyttämistä ja kelpoisuusehtojen väljentämistä. Nyt tarkastelussa oleva esitys ei tue näitä tavoitteita kestävästi.
- Kyseenalaistamme esitetyn kahden miljoonan säästön emmekä näe, että sitä olisi mahdollista saavuttaa esitetyllä tavalla. Yhdistettynä talousarvioesityksen tämä esitys heikentää sosiaalipalveluita.
- Pidämme hyvänä, että sijaisuuden keston määrittelyä selkeytetään.

Esitys ei edistä työvoiman saatavuutta pidemmällä aikavälillä

Pidämme nykyistä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöpulaa ja erityisesti sosiaalityöntekijöiden tarvetta hyvin akuuttina ja merkittävänä ongelmana. Näemme, että esitettyjen muutosten kautta voi olla mahdollista saada lyhyellä tähtäimellä lisää sijaistavia työntekijöitä, mikä voi parantaa sosiaalihuollon asiakkaiden tilannetta. Emme kuitenkaan pidä

kestävänä turvata henkilöstön saatavuutta lisäämällä sijaisten käyttöä ja laajentamalla näiden rekrytointipoolia. Pidemmällä aikavälillä esityksellä on negatiivinen vaikutus niin uusien työntekijöiden rekrytoimiseen kuin vanhojen työntekijöiden pysyvyyteen ja tätä kautta myös asiakkaiden tilanteeseen.

Sijaisten parempi saatavuus voi mahdollistaa työkuorman jakamisen ja sitä kautta vähentää vakituisten sosiaalityöntekijöiden työkuormaa lyhyellä aikavälillä. Toisaalta sijaisten nykyistä laajempi käyttö ja nykyistä vajavaisempi tai moninaisempi koulutus johtaisi kasvavaan tarpeeseen ohjata, tukea ja perehdyttää sijaisia. Ehdotettu muutos sisältää sinänsä erittäin tarpeellisen laillistetulle sosiaalityöntekijälle asetetun velvoitteen johtaa ja valvoa sijaispätevän työntekijän työtä, mikä ennestään kuormittaa vakituista henkilöstöä ja vähentää työn houkuttavuutta. Hallituksen esityksessä tuodaan hyvin esiin tähän liittyviä nykykäytäntöjä. Muutos heikentäisikin pysyvien työntekijöiden työssä jaksamista ja haittaisi sitä, että he voisivat keskittyä omaan työhönsä. Tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimiva ei myöskään voi tehdä kaikkia sosiaalihuollon palveluissa tehtäviä päätöksiä, mikä myös lisää vakituisten sosiaalityöntekijöiden kuormaa. Esitys todennäköisesti siis heikentääkin alan veto- ja pitovoimaa pidemmällä aikavälillä. Lisäksi jos sijaisena voi toimia yhä useampi ja mahdollisesti yhä pidempään, voi se heikentää insentiiviä opiskella sosiaalityöntekijän opinnot loppuun. Esitys voi siis vähentää valmistuneiden sosiaalityöntekijöiden tarjontaa.

Kuten hallituksen esityksessäkin on todettu, asiakasturvallisuus voi pahimmillaan vaarantua, jos tehtäviä ei ole hoitamassa tarpeeksi ammattitaitoinen työntekijä tai jos työntekijöiden vaihtuvuus on liian suuri. Esityksen mahdollistamilla sijaisilla ei esimerkiksi olisi välttämättä käytännön harjoittelua tai sosiaalioikeuden opintoja suoritettuina. Henkilöstöpulaan tulisi ensisijaisesti vaikuttaa parantamalla sosiaalityöntekijöiden työolosuhteita ja palkkausta sekä lisäämällä kouluttautumismahdollisuuksia sosiaalityöntekijäksi varsinkin sosionomikoulutuksen suorittaneille. Työskentelyolosuhteiden parantamisen tarvetta korostaa muualla kuin hyvinvointialueilla toimivien sosiaalityöntekijäksi kouluttautuneiden suuri määrä. Kannatamme sosionomikoulutuksen saaneiden työkentän laajentamista, mutta se tulisi tehdä pitkäjänteisesti osana kokonaisuudistusta eikä lyhytkestoisia sijaisuuksia lisäämällä.

Tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimimisen tarkoituksena on antaa laillistettuun ammattiin opiskelevalle mahdollisuus perehtyä sosiaalipalvelujärjestelmään, saada ohjausta ja palautetta toiminnastaan sekä parantaa ammatillisia valmiuksia tulevia ammattihenkilön tehtäviä ajatellen. Tämä on vastoin nyt käsittelyssä olevan esityksen tavoitteita siitä, että heillä pyritään paikkaamaan isommissa määrin työvoimapulaa. Se että näin jo tapahtuu ei ole hyvä syy vakiinnuttaa tai laajentaa toimintaa.

Esityksessä myös kannatettavia kohtia

Pidämme erittäin hyvänä, että sijaisuuden keston määrittelyä selkeytetään. Näemme, että kyseisessä muutoksessa on mahdolliset, hallituksen esityksessäkin läpi käydyt haasteensa ja se voi

johtaa esimerkiksi epätoivottuihin ketjutuksiin, mutta pidämme esitettyä muotoilua kohtuullisena kompromissina eri tavoitteiden välillä. Näitä mahdollisia epäkohtia tulee kuitenkin seurata ja pyrkiä puuttumaan. Myös esitetty muutos, jossa viitataan jatkossa laillistetun sosiaalityöntekijän tai muun laillistetun sosiaalihuollon ammattihenkilön tehtävissä toimimiseen ammatissa toimimisen sijaan on kannatettava ja selkeyttävä.

Säästöt epärealistisia ja sosiaalihuollon tilannetta heikentäviä

Esityksessä arvioitu, ja vahvasti sen pääasiallisena taustasyynä oleva, kahden miljoonan euron säästö on vaillinaisesti perusteltu ja vastoin esityksen omaa tavoitetta palveluiden turvaamisesta. Esityksessä todetaan, että säästö pohjautuisi pitkälti mahdollisuuteen hoitaa sijaisien avulla tilanteita, joissa on aiemmin tarvinnut maksaa ylitöistä tai muista poikkeusjärjestelyistä ja toisaalta siihen, että sijaisille voisi maksaa alempaa palkkaa kuin vakituisille työntekijöille. Kumpaakin näistä säästöjen saamisen tavoista on lähestytty hyvin laskennallisesti ja ylätasolta, ottamatta huomioon sitä miten realistisesti ne ovat toteutettavissa. Kuten esityksessä todetaan, riippuvat kustannussäästöt epävarmasti toteutettavissa olevista hyvinvointialueiden ja Helsingin toimista.

On ensinnäkin hyvin kyseenalaista, voidaanko ja millaisella aikataululla sijaisten palkkatasoa laskea. On ristiriitaista, että nyt esitettyä muutosta esitetään erillisratkaisuna sen kiireellisyyteen vedoten, mutta taustalla olevien säästömahdollisuudet ovat käytännössä toteutettavissa hyvin hitaasti ja epävarmasti. Lisäksi eri hyvinvointialueiden mahdollisuus käyttää uusia sijaisia on hyvin vaihteleva. Rahat hyvinvointialueilta leikattaisiin joka tapauksessa, vaikka säästöjä ei olisi mahdollista tehdä. Tämä olisi käytännössä heikennys sosiaalityöhön ja sosiaalityön työolosuhteisiin, vaikka nimellisesti esityksellä pyrittäisiinkin parantamaan tilannetta.

Kahden miljoonan euron vähennys rahoitukseen myös käytännössä lähtee siitä oletuksesta, että jatkossakin sijaisia olisi yhtä paljon kuin nyt, eli olisi suuri määrä työntekijöitä, joille olisi alemman pätevyyden takia mahdollista maksaa alempaa palkkaa. Tämä hyvin huonoon nykytilanteeseen tyytyminen ei voi olla sosiaalihuollon kehittämisen lähtökohta tai tavoite.

Esityksen aikataulu

Suhtaudumme kriittisesti myös siihen, että tämänkaltaista osaratkaisua esitetään tilanteessa, jossa on meneillään hyvin tarpeellinen ja hyvin moniulotteinen ammattihenkilölainsäädännön kokonaisuudistus. Ymmärrämme akuutin tarpeen muutoksen taustalla, mutta on niin työyhteisöjen, yksittäisten työntekijöiden kuin asiakkaiden näkökulmasta poukkoilevaa, jos sijaiskelpoisuuden lainsäädäntöä muutetaan lyhyellä aikavälillä edestakaisin. Jos taas kokonaisuudistuksessa jätetään tämä osio uudistamatta vedoten jo tehtyyn työhön ja pysyvyyteen, muodostuu kokonaisuudesta

epätarkoituksenmukainen. Pidämmekin tarkoituksenmukaisena, että sosiaalityön kelpoisuusehtoja tarkasteltaisiin osana käynnissä olevaa kokonaisuudistusta.

Lisätietoja:
Matti Tujula, puh. 050 407 9524

Håkan Ekström
JHL:n puheenjohtaja

Saila Ruuth
toimialajohtaja